

Eropalvelujen ja sovinnollisen yhteistyövanhemmuuden kehittäminen -työryhmä /
pj. Marjatta Karhuvaara**Palvelukuvaus**

Palvelu- Perheoikeudelliset palvelut Uudenmaan maakunnassa /
kokonaisuuden **Täytäntöönpanosovittelu sosiaalitoimessa**
nimi:
EHDOTUS palvelujen järjestämiseksi Uudenmaan maakunnassa

Palvelun sisältö Jos lapsen huoltoa, asumista tai tapaamisoikeutta koskeva sopimus tai tuomioistuimen päätös ei toteudu, voi lapsen huoltaja tai tapaajavanhempi hakea täytäntöönpanoa tuomioistuimelta, jossa määrätään yleensä tehtäväksi täytäntöönpanosovittelu. Sen tarkoituksena on saada asianosaiset noudattamaan sopimusta tai päätöstä tai selvittää, miksi niitä ei noudateta.

Täytäntöönpanosovittelijoiden nimeäminen on kuntien sosiaalitoimen lakisääteinen tehtävä. Vaikka sovittelutehtävä on henkilökohtainen ja siitä maksetaan korvaus suoraan sovittelijalle, sosiaalitoimella on sovittelijat nimeävänä tahona kuitenkin rooli sovittelutehtävän laadun varmistajana ja yhteistyön toimivuuden edistäjänä tuomioistuimen ja sovittelijoiden välillä. Työryhmän näkemyksen mukaan **täytäntöönpanosovittelujen koordinointi** ja johtaminen soveltuisi luontevasti perheoikeudellisten palvelujen yhteyteen.

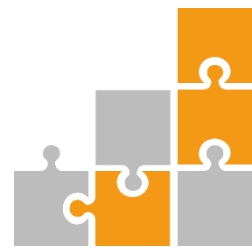
Lainsäädännöllinen ohjeistus

Täytäntöönpanosovittelusta säädetään **laissa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta** varsin yksityiskohtaisesti, ja lisäksi tarkempia määräyksiä täytäntöönpanosovittelusta annetaan **asetuksella**.

Kun täytäntöönpanoa koskeva hakemus on saapunut käräjäoikeudelle, sen on annettava 9 §:n nojalla nimetyn henkilön (*sovittelija*) tehtäväksi järjestää asiassa **sovittelu**. Perustellusta syyistä käräjäoikeus voi määrätä sovittelijaksi muunkin sopivan henkilön. Tarvittaessa sovittelutehtävä voidaan antaa kahdelle tai useammalle sovittelijalle.

7 §:n mukaan sovittelijan tulee heti henkilökohtaisesti ottaa yhteys asianosaisiin. Hänen on pyrittävä järjestämään asianosaisten kesken myös yhteinen neuvottelu. Sovittelijan tulee keskustella henkilökohtaisesti lapsen kanssa, jos se on lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista. Keskustelussa on pyrittävä selvittämään lapsen omat toivomukset ja mielipide siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 11 §:ssä säädetään. Käräjäoikeus voi antaa sovittelijalle tehtävän suorittamisesta tarkempia ohjeita.

8 §:n mukaan sovittelijan tulee käräjäoikeuden määräämässä ajassa toimittaa tälle **kertomus** niistä toimenpiteistä, joihin hän on ryhtynyt. Sanottua aikaa ei ilman pakottavaa syytä saa määrätä neljää viikkoa pitemmäksi. Sovittelijan perustellusta pyynnöstä käräjäoikeus voi kuitenkin pidentää sovittelun määräaikaa. Jollei sovittelu

ole johtanut tulokseen, kertomuksessa on puolueettomasti ja totuudenmukaisesti tuotava esiin ne seikat, joilla saattaa olla merkitystä asian ratkaisemisessa. Jos käräjäoikeus tapaamisoikeutta koskevassa täytäntöönpanossa sovittelijan kertomuksen saatuaan kuitenkin katsoo, että sovittelun jatkaminen edistää asianosaisten yhteistoimintaa, se voi määrätä sovittelijan jatkamaan sovittelua. Sovittelijan tulee tällöin antaa käräjäoikeudelle uusi kertomus. Kertomusta tulee tarvittaessa täydentää käräjäoikeuden pyynnöstä.

Sovittelijalla on oikeus saada asiassa **sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 12 ja 20 §:n 1 momentin mukaisesti tietoa sekä 22 §:ssä tarkoitettua virka-apua**. Sovittelijan ja muiden asiassa salassa pidettäviä tietoja saaneiden **salassapitovelvoitteista** on voimassa mitä mainitun lain 3 luvussa ja 27 §:ssä säädetään. Sovittelijan tulee ottaa kertomukseensa sellaiset salassa pidettävät tiedot, joiden hän arvioi olevan lapsen edun kannalta välttämättömiä tuomioistuimen ratkaistessa tässä laissa tarkoitettua asiaa.

Sosiaalihuollon viranomaisen tulee nimetä riittävä määrä henkilöitä hoitamaan tämän lain 6–8 §:ssä tarkoitettuja sovittelutehtäviä kunnassa. Sovittelijaksi voidaan nimetä ainoastaan lasten ja perheiden kanssa tehtävään psykologiseen, psykiatriseen tai sosiaalityöhön taikka lastensuojeluun perehtynyt henkilö. Nimeämisestä ja sen peruuttamisesta on viipymättä ilmoitettava käräjäoikeudelle.

7 §:n mukaan sovittelijat tai osa heistä on kutsuttava kuultaviksi käräjäoikeuden istuntoon, jollei se ole selvästi tarpeetonta.

23 ja 24 §:n mukaan §:n mukaan sovittelijan tehtävä voi jatkua vielä senkin jälkeen, kun tuomioistuin on määrännyt lapsen noudettavaksi. Sovittelijan tehtävänä on tällöin jatkaa asianosaisten yhteistoiminnan edistämistä sekä lapsen tukemista.

Oikeusministeriö vahvistaa sovittelijan kertomuksen sekä muiden tarvittavien **asiakirjojen kaavan**. **Sosiaali- ja terveysministeriö** antaa tarvittaessa tarkempia sovittelua koskevia ohjeita.

Asetuksen 12 §:n mukaan sovittelijalle maksetaan valtion varoista palkkio ja korvaus kuluista oikeusministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti.

Sosiaalitoimen palvelua käyttävät vanhemmat ovat myös sosiaalihuollon asiakkaita, ja **sosiaalihuollon asiakaslaki** asettaa reunaehdoja työskentelylle. Asiakaslain mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää sekä oikeus saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista. Asiakkaalla on myös tietojensaantioikeus joko henkilötietolain tai asianosaisena julkisuuslain nojalla.

Sosiaalitoimen työskentelyn tulee olla myös **hallintolain** mukaisten hyvän hallinnon oikeusperiaatteiden mukaista: palvelussa tulee toteutua yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, objektiviteettiperiaate, suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojanperiaate.

Täytäntöönpanosovittelu sosiaalitoimessa

Täytäntöönpanosovittelijat nimeää sosiaalitoimi. Nimeämisprosessit vaihtelevat ja sovittelua tehdään eri kunnissa jossain määrin eri tavoin. Usein sovittelu tehdään parityönä.

Sovittelutehtävät tulevat tuomioistuimesta joko suoraan sovittelijalle, sovittelijoiden keskuudestaan valitsemalle yhteyshenkilölle tai sovittelijoita koordinoivalle sosiaalitoimen taholle, josta ne jaetaan eteenpäin.

Sovittelija kutsuu asianosaiset sovitteluistuntoon. Istunnot pidetään usein sosiaalitoimen tiloissa virka-ajan ulkopuolella. Sovittelijalla on oikeus saada asianosaisilta ja muilta viranomaisilta salassapitosäännösten estämättä kaikki tarpeelliset tiedot, joilla voi olla merkitystä asiaa harkittaessa. Sovittelijat selvittävät myös lapsen omat toivomukset ja mielipiteen. Käytännössä tiedonsaantioikeutta käytetään harvoin, mutta lapsen ja nuoren kuuleminen on täytäntöönpanosovittelussa keskeistä.

Jos sovittelussa ilmenee, ettei päätöksen toteuttamiselle ole estettä ja päätös voidaan toimeenpanna vapaaehtoisesti, hakija voi luopua hakemuksesta eikä kertomusta kärjäoikeudelle tarvitse laatia. Sovittelija auttaa asianosaisia tarvittaessa sopimuksen laatimisessa ja sen käytännön toteuttamisessa.

Jos sovittelu ei johda tulokseen, sovittelija laatii kärjäoikeudelle kertomuksen asiassa suoritetuista toimenpiteistä ja asianosaisten näkemyksistä. Kertomus tulisi laatia valmiille lomakepohjalle. Kaikissa kunnissa lomakepohjia ei ole käytössä.

Sovittelijan tehtävä saattaa jatkua vielä kertomuksen laatimisen jälkeenkin, jos täytäntöönpanoprosessi etenee niin pitkälle, että lapsi määrätään noudettavaksi.

*Palvelujen
käyttäjät,
käyttäjryhmät*

Täytäntöönpanosovittelu toimitetaan vain tuomioistuimen pyynnöstä vireillä olevassa täytäntöönpanoriitaoikeudenkäynnissä. Palvelu on tarkoitettu sovittelupyynnössä osoitetuille täytäntöönpanoprosessin kohteena oleville huoltajille, tapaajavanhemmille ja lapsille.

Asiakkuus täytäntöönpanosovittelussa on lyhytkestoinen prosessi, jossa tavataan sekä vanhempia että lapsia tarvittaessa useampia kertoja eri kokoonpanoissa. Tarvittaessa vanhempia autetaan sopimuksen tekemisessä, mikäli sovinto tulee ajankohtaiseksi työskentelyn yhteydessä. Tällöin sopimuksen vahvistavat lastenvalvojat.

Täytäntöönpanosovittelu on viranomaisaloitteinen prosessi. Täytäntöönpanosovittelija on toimeksiannon saatuaan yhteydessä asianosaisiin, joiden kanssa sovitaan prosessin aikataulu.

*Palvelujen
käyttäjien
määräytyminen*

Palvelun lakisääteisyys

Sosiaalihuoltolain 14 § 2 momentin 15) kohdan mukaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa säädettyjen tehtävien järjestämisestä on huolehdittava kunnallisina sosiaalipalveluina.

Kuntien kesken järjestämisvastuu määräytyy täytäntöönpanoasetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan: sovittelijaksi on ensisijaisesti määrättävä henkilö, jonka hakijan vastapuolen oleskelukunnan sosiaalihuollon viranomaisen on nimennyt hoitamaan kunnassa tällaisia tehtäviä. Tarvittaessa tehtävä voidaan antaa muunkin kunnan sosiaalihuollon viranomaisen tällaisia tehtäviä hoitamaan nimeämälle henkilölle. Perustellusta syystä sovittelu voidaan antaa muulle tehtävään suostuneelle sopivalle henkilölle, jolla on tehtävän edellyttämät tiedot ja taidot.

<i>Palvelutarpeen selvittäminen</i>	Jos lapsen huoltoa, asumista tai tapaamisoikeutta koskeva sopimus tai tuomioistuimen päätös ei toteudu, voi lapsen huoltaja tai tapaajavanhempi hakea täytäntöönpanoa tuomioistuimelta. Täytäntöönpanosovitteluun asiakkaat ohjautuvat tuomioistuimen ohjaamana ja ohjeistamana. Yhteydenotto asiakkaisiin tapahtuu sovittelijan aloitteesta. Palvelussa edellytetään henkilökohtaista asiointia, palvelussa ei voi asioida toisen puolesta.
<i>Vaikuttavuus</i>	Täytäntöönpanosovittelun tarkoituksena on edistää asianosaisten yhteistoimintaa lapsen hyvinvoinnin toteuttamiseksi täytäntöön pantavana olevan päätöksen edellyttämällä tavalla. Tarkoituksena on saada asianosaiset noudattamaan sopimusta tai päätöstä tai selvittää, miksi niitä ei noudateta.
<i>Sidosryhmät ja kumppanuudet</i>	Keskeisin yhteistyökumppani ja sovittelutehtävän toimeksiantaja on tuomioistuin. Myös täytäntöönpanosovittelijoiden keskinäinen yhteydenpito on tärkeää. Keskeisiä sidosryhmiä ovat lisäksi lastenvalvojat, tapaamispaikkatoiminta ja joissakin tilanteissa lastensuojelun toimijat. Tiedonhankinnan näkökulmasta sidosryhmiä ovat kaikki sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimijat. Palveluohjauksen näkökulmasta tieto tarjolla olevista perheiden tukipalveluista ja siihen liittyvä yhteistyö on keskeistä.
<i>Palvelulupaus</i>	Täytäntöönpanoa koskevat asiat käsitellään tuomioistuimessa erityisen kiireellisinä, ja sovittelu-aika on pääsääntöisesti neljä viikkoa.
<i>Henkilöstö ja toimipisteet</i>	Täytäntöönpanosovittelijoiden määrästä ja pätevyysvaatimuksista on säädetty lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 9 §:ssä: sosiaalihuollon viranomaisen tulee nimetä riittävä määrä henkilöitä hoitamaan tämän lain 6–8 §:ssä tarkoitettuja sovittelutehtäviä kunnassa. Sovittelijaksi voidaan nimetä ainoastaan lasten ja perheiden kanssa tehtävään psykologiseen, psykiatriseen tai sosiaalityöhön taikka lastensuojeluun perehtynyt henkilö. Nimeämisestä ja sen peruuttamisesta on viipymättä ilmoitettava käräjäoikeudelle.
	Käytännössä täytäntöönpanosovittelijoina toimii perheneuvolan sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja, lastenvalvoja ja olosuhdeselvityksiä laativia sosiaalityöntekijöitä sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä, joilla on lisäksi jokin tehtävään soveltuva täydennyskoulutus ja pitkä kokemus työskentelystä eroperheiden kanssa. Kunnan omat työntekijät hoitavat tätä erityistehtävää usein oman toimensa ohella ”toimeksiantosuhteessa” suoraan tuomioistuimeen. Palveluja tuottavat jonkin verran myös esimerkiksi kunnan eläköityneet tätä tehtävää aiemmin hoitaneet henkilöt. Täytäntöönpanosovittelijat ovat pääsääntöisesti varsin kokeneita työntekijöitä ja toimineet sovittelutehtävissä pitkään. Työryhmän näkemyksen mukaan täytäntöönpanosovittelupalveluja voitaisiin edelleen tuottaa eri tavoin ja eri toimintojen yhteydestä, mutta palvelun laadun ja yhtenäisyyden varmistamiseksi sekä yhteistyön toimivuuden takaamiseksi tuomioistuinten kanssa olisi hyvä, jos niitä johdettaisiin ja koordinoitaisiin keskitetysti perheoikeudellisen yksikön johtoryhmän kautta.
<i>Resurssit</i>	Ks. kysely
<i>Hyvät käytännöt, kehittämissankkeet</i>	Täytäntöönpanosovittelun ja sen koordinoinnin kehittämisessä olisi hyvä ottaa mallia Follo-sovittelun asiantuntijapalveluiden hyvistä käytännöistä. Ks. siitä laadittu palvelukuvaus.
<i>Palvelujen yhdyspinnat ja yhteistyö muiden</i>	Ks. kohta sidosryhmät ja kumppanuudet. Rajapintana keskeinen toiminto on lisäksi olosuhdeselvitystyöskentely.

<p><i>palveuiden kanssa sekä miten palvelujen integraatio toteutetaan</i></p>	
<p><i>Palvelun laatu</i></p>	Ks. päälomake
<p><i>Toiminnalliset ja taloudelliset mittarit</i></p>	Joissakin kunnissa kerätään tietoa toteutuneiden täytäntöönpanosovittelujen lukumääristä, sopimusten/kertomusten lukumääristä, lasten lukumääristä ja lasten ikäjakaumasta. Joissakin kunnissa sovittelujen määristä ei ole tietoja.
<p><i>Osallisuus ja vaikuttaminen</i></p>	Ks. päälomake
<p><i>Kielelliset oikeudet</i></p>	Ks. päälomake.
<p><i>Muutoksen mahdollisuudet ja muutokset asiakasnäkökulmasta</i></p>	<p>Täytäntöönpanosovittelijoiden nimeäminen ja sovittelutyön linkittyminen sosiaalitoimeen vaihtelee kunnittain. Joissakin kunnissa sovittelutyötä jo koordinoidaan ja kehitetään yhdessä sovittelijoiden ja tuomioistuimen kanssa, vaikkakin sovittelijatehtävä on henkilökohtainen ja korvaus tehtävästä maksetaan suoraan sovittelijalle. Linkki sosiaalitoimeen olisi tärkeä sovittelutyön laadun ja yhteistyön toimivuuden varmistamiseksi. Sosiaalitoimi sovittelijan nimenneenä tahona joka tapauksessa vastaa täytäntöönpanosovittelua koskeviin hallintokanteluihin. Myös uusien sovittelijoiden nimeämisprosesseja tulisi selkiyttää ja yhdenmukaistaa.</p> <p>Täytäntöönpanosovittelussa olevat asianosaiset ovat prosessuaalisesti eri asemassa kuin Follo-sovittelussa olevat vanhemmat, koska täytäntöönpanosovittelu on liitännäinen osa tuomioistuinprosessia samalla tavoin kuin olosuhdeselvityksen laatiminen. Sosiaalihuollon asiakkaisiksi täytäntöönpanosovittelussa olevia ei kuitenkaan tällä hetkellä käytännössä rekisteröidä eikä dokumentaatiota niistä kerry sosiaalitoimeen. Asia on monimutkainen siksin, että kaikki sovittelijat eivät välttämättä ole sosiaalitoimen palveluksessa. Asiaa tulisi selvittää ja selkiyttää.</p> <p>Maakuntauudistuksen myötä järjestämisvastuu- ja toimivaltasäännökset on uudistettava vastaamaan muuttuvaa toimintaympäristöä. Työryhmä ehdottaa, että maakunnan kaikki täytäntöönpanosovittelijat olisivat jatkossa käytettävissä koko Uudenmaan maakunnan alueella. Tällä varmistettaisiin pätevien asiantuntijoiden riittävyys sekä palvelujen toteuttaminen myös ruotsin ja englannin kielellä.</p>
<p><i>Muutoksen uhat</i></p>	Ks. päälomake
<p><i>Muut toimintaympäristön muutokset</i></p>	Ks. päälomake